

Niektoré prejavy revizionizmu v pedagogike na Slovensku

Doc. Ing. RUDOLF PRAVDÍK, CSc.,
Výskumný ústav pedagogický, Bratislava

Poslanie tohto nášho seminára chápeme v súhlase s viacerými predrečníkmi tak, že v súlade s uzneseniami XIV. zjazdu KSČ a plén ÚV KSČ a ÚV KSS z konca m. r. o ideologických otázkach máme posúdiť, ako pedagogická a psychologická veda môžu najúčinnnejšie prispieť k plneniu úlohy: »...aby sa vo všetkých oblastiach nášho spoločenského života široko rozvinula intenzívna ideovo-výchovná činnosť, ktorej cieľom je nielen »dovŕšiť porážku pravice v ideologickej oblasti« — ale aj sústavne formovať nového človeka — uvedomelého budovateľa vyspelej socialistickej spoločnosti...«¹⁾

Uvedomujeme si iste všetci, že tú druhú časť úlohy nie je možné splniť bez prvej — bez toho, že by sme v duchu »Poučenia« a dokumentov XIV. zjazdu KSČ odhaľovali a potláčali pravicový oportunizmus a revizionizmus ako hlavné nebezpečenstvo a súčasne i všetky zdroje ideovej dezorientácie z krízového obdobia; bez toho, aby sme účinne čelili rôznym formám ideologickej diverzie zo strany imperializmu, najmä súčasného antikomunizmu a antisovietizmu...

K referátu o československej pedagogickej vede chceli by sme úvodom podotknúť, že i keď šlo o referát zahrňujúci celoštátne problémy — hodnotenie vývoja v pedagogike v krízovom období i v celom konsolidačnom procese, okrem niekoľkých kusých poznámok neobsahoval skoro nič o tom, čo sa dialo na Slovensku. Takýto postup pokladáme za nesprávny a neobstojí ani vtedy, ak mal tento referát doplniť nejaký pripravený slovenský koreferát. Druhá vec je otázka, kto je najmä za túto skutočnosť zodpovedný. Myslím, že predovšetkým my pedagógovia na Slovensku nemôžeme čakať, až analýzu preniknutia revizionistických koncepcií do pedagogiky na Slovensku urobí niekto za nás.

Teraz niekoľko všeobecných poznámok k hlavnému referátu o pedagogike. V zásade s ním prirodzene súhlasíme, pretože podáva základný obraz o vývine československej pedagogickej vedy v posledných rokoch.

¹⁾ Správa Predsedníctva ÚV KSČ, prednesená s. v. Bilakom dňa 26. 10. 1972. Zborník materiálov z rokovania pléna ÚV KSČ 26., 27. okt. a pléna ÚV KSS 8.—9. nov. 1972, Pravda 1972.

Podľa nášho názoru ale referát v časti týkajúcej sa analýzy pred krízovým obdobím vývoja pedagogiky v Československu a v jeho priebehu nezahodnotil skutočnú situáciu stále ešte dosť presne a najmä vyčerpávajúco. Mal som česť zúčastniť sa aktívne na medzinárodnej konferencii o antikomunizme v pedagogike, ktorá sa konala v novembri 1971 v Berlíne. Tam v kolektívne vypracovanom referáte sovietskych pedagógov, ktorý predniesol už zomrelý prezident Akadémie pedagogických vied v Moskve akademik Chvostov, sa takto charakterizovali poznatky sovietskych pedagógov, ktorí veľmi svedomito sledovali a študovali to, čo sa dialo v pedagogike v Československu:

»Tieto revizionistické názory sa v nedávnej minulosti prejavili osobitne výrazne u niektorých teoretikov pedagogiky v Československu, a to: v ich snahe zbaviť výchovný systém vplyvu komunistickej strany; v zrieknutí sa princípu jednotnej školy; v objektivistickom, netriednom prístupe k vzdelávaniu a výchove; v nahradení triedno-straníckeho prístupu abstraktným humanizmom; v hľadaní »vlastných« pedagogických ideí, ktoré by určovali smer, obsah, charakter a formy pedagogickej činnosti; v zúžení významu ideovo-politickej orientácie výchovného procesu; v pokusoch oslabiť riadiaci princíp v procese výchovy a ponechať je napospas živelnosti; v absolutizácii úloh rozvoja tvorivej individuality a v hľadaní individuálnych variantov výchovného pôsobenia; v revízii marxistickej teórie výchovy v kolektíve a prostredníctvom kolektívu; v ignorovaní princíпов polytechnického vyučovania atď...«²⁾

Domnievam sa, že už len z tohoto zovšeobecňujúceho výfahu vidno, že sovietski pedagógovia venovali preštudovaniu prejavov revizionizmu v našej pedagogike viac času a pozornosti ako my samotní a že už r. 1971 sa v hodnotení a analýze našej pedagogiky dostali ďalej, než sme my ešte dnes. Pritom v osobných rozhovoroch nám sovietski súdruhovia aj osvetlili, prečo týmto otázkam venujú takú pozornosť. Predovšetkým preto, aby sami — a to aj na našom konkrétnom príklade — získali skúsenosti a poučenie o formách i obsahu prenikania protimarxistických ideí do socialistického ideologického systému a aby sa aj sami lepšie vyzbrojili pre vedenie ofenzívneho boja proti všetkým podobám antikomunizmu v pedagogike.

A teraz konkrétne k prejavom revizionizmu v pedagogike na Slovensku. Nie som pripravený a ani to nie je v diskusnom príspevku možné podať nejaké vyčerpávajúce zhodnotenie vývinu slovenskej pedagogickej vedy v nedávnej minulosti. Pokúsim sa, a to skutočne iba telegrafickou formou, uviesť aspoň niekoľko konkrétnych faktov o tom, že revizionismus prenikol aj do pedagogickej vedy na Slovensku. V apríli 1968 vyšla u nás v SPN vo vyše 5000 náklade brožúra »Návrh novej koncepcie SVŠ«. Budem o nej hovoriť aj preto, že vyšla pod hlavičkou VÚP v Bratislave, na ktorom aj sám pracujem, a aj preto, že sme sa od nej zatiaľ dostatočne verejne nedištancovali. Ako autor brožúry bol uvedený riešiteľský kolektív pri VÚP, ale každý dobre vie, že autorom bol len jeden jednotlivec. Na Slovensku je brožúra všeobecne známa, lebo sa k nej organizovala verejná diskusia. Dovolím si predniesť niekoľko citátov z tejto publikácie, ktoré iste presvedčia každého, že nešlo iba o nejaké tendencie, ale o ucelený,

²⁾ Chvostov, V. M.: *Úlohy socialistickej pedagogiky v boji proti buržoáznym teóriám vyučovania a výchovy*, Jednotná škola, č. 6/1972, str. 490.

metodologicky a teoreticky zdôvodnený pokus preniesť revizionistické idey do našej školskej sústavy, jej obsahu, že tu šlo o úsilie vyvrátiť základné princípy komunistickej výchovy, medzi iným anulovať princíp jednotnej školy a nakoniec zaviesť do praktického života v našich podmienkach v podstate model americkej strednej školy.

V súlade s »postulátmi« buržoáznej pedagogiky o tom, že nie sú nijaké podstatné rozdiely medzi školami v kapitalistických a socialistických krajinách, že všade sa riešia v súvislosti s nastupujúcou vedecko-technickou revolúciou tie isté problémy, rovnakým spôsobom a v rovnakom čase, aplikujú sa v spomenutej brožúre tieto hlavné princípy teórie konvergenencie na naše podmienky.

Dovoľte niekoľko citátov:

V kapitole »Jednotná školská sústava na postupe« sa napr. tvrdí: »Nedotknutá školská sústava s elitársky poňatým vzdelávaním stredoškolským a vysokoškolským prestala už koncom 19. storočia vyhovovať rozvinutejšiemu typu nestavovských buržoáznych spoločností. Dokladom toho sú Spojené štáty americké, táto krajina, ktorá nastupovala koncom 19. storočia na cestu mohutného priemyselného rozvoja, ako prvá sa rozlúčila s takouto školskou sústavou a začala si budovať jednotnú školskú sústavu...«³⁾ (Teda nie v Sovietskom zväze bol realizovaný ako prvý princíp jednotnej školy!! — Poznámka R. P.) Ďalej autor tvrdí: »... Po druhej svetovej vojne rozvíjajú sa jednotné školské sústavy aj vo všetkých ďalších socialistických spoločnostiach. Medzi nimi aj v Československu. A nielen v socialistických, ale aj v kapitalistických krajinách sa po 2. svetovej vojne reorganizuje školstvo stále rýchlejšie podľa princípu jednotnej školy. (V Japonsku od r. 1947, vo V. Británii od r. 1944, nedávno vo Švédsku, Taliansku atď.)⁴⁾ Príčinné zdôvodnenie týchto zmien vidí autor zhodne s tvrdeniami teórie konvergenencie: »... Skutočnosť, že sa veda stáva bezprostrednou a najdôležitejšou súčasťou rozvoja výrobných síl, že výrobná technika prechádza zo stupňa staršej mechanizácie na stupeň stále dokonalejšej automatizácie a kybernetizácie, je najdôležitejším činiteľom pri súčasných školských reformách vo všetkých vyspelejších krajinách sveta...⁵⁾ Rovnako na inom mieste tvrdí: »... Tu, v súčasnom veľkom rozvoji výrobných síl, v súčasnej vedecko-technickej revolúcii je teda ten najhlavnejší faktor, ktorý vyzdvihuje aj aktuálnosť princípu jednotnej školy v celosvetovom meradle...«⁶⁾

Korunu falzifikácie skutočnosti nasadzuje potom autor v zhrnujúcom konštatovaní, že »všade — nielen v socialistických, ale i v kapitalistických krajinách — razí si víťazne cestu princíp jednotnej školy, a veľmi výrazne práve na stupni stredoškolskom. Tento princíp sa presadzuje následovne: a) Rušia sa rozličné stavovské výsady a obmedzenia, prekážky, dokonca znižuje sa aj vplyv majetkových pomerov pri vstupe na vyššie školy; štát sa stará, aby čím viac mládeže prechádzalo cez školskú sústavu oddola nahor, až ku školám vysokým; a najmä, aby sa schopnejším, talentovanejším nekládli na ceste k vzdelaniu nejaké prekážky...«⁷⁾

³⁾ *Návrh novej koncepcie SVŠ*, Bratislava SPN, 1968, str. 11.

⁴⁾ Tamtiež.

⁵⁾ Tamtiež.

⁶⁾ Tamtiež, str. 12.

⁷⁾ Tamtiež.

Prirodzene sú podobné tvrdenia autora v rozpore so skutočnosťou a ničím sa ich ani nepokúša doložiť. Na spomenutej berlínskej konferencii o anti-komunizme v pedagogike bolo vznesených celý rad dôkazov, ktoré vyššie citované tvrdenia vyvracajú. Akademik Chvostov v hlavnom referáte v tejto súvislosti povedal: »Reakčné sily Anglicka, Francúzska, Nemeckej spolkovej republiky prijali ideu »všezahrnujúcej« školy s ostrým odporom a všemožne brzdia reformu. Reorganizácia štruktúry nielenže postupuje pomaly, ale sama idea jednotnej školy sa deformuje. Za vzor si berú americký model ako »ohromný americký objav«, vzor »najdemokratickejšie organizovanej školy«.

Americká buržoázia, ktorej sa, ako hovorieval V. I. Lenin, nik nevyrovná v schopnosti klamať robotníkov, vnášať medzi nich rozklad a podplácať si ich, pod vplyvom boja pokrokových síl krajiny za demokratizáciu vzdelávania bola nútená pristúpiť k vybudovaniu akejsi »všezahrnujúcej« školy s demokratickou fasádou. Pod kamuflážou »jednotnej« školy sa v podstate zachoval typický buržoázny vyučovací systém. Hypertrofovaním elektívnych osnov sa v nej vydeľuje »akademický« a »praktický« smer s rôznym cieľovým zameraním a programom. Tak vznikol medzi žiakmi nepreklenuteľný múr, ktorý ich delí na »rozumovo schopných« a »prakticky mysliacich«. Podstatnú časť žiactva na praktických smeroch tvoria deti pracujúceho ľudu. Školskí reformátori v Anglicku, NSR a iných krajinách, ktorí postupujú podľa vzoru Spojených štátov, zavádzajú vo »všezahrnujúcej« škole prísne delenie žiakov do akademických a neakademických smerov. Tým zostáva sociálna selekcia mládeže prakticky na tej istej úrovni ako v predchádzajúcich školách rôznych typov, ktoré fungovali oddelene. Buržoázia sa tak fakticky úporne drží hierarchickej školskej sústavy, ktorá reprodukuje sociálnu nerovnosť, malej hŕstke ľudí zabezpečuje privilégium na vedomosti. Po mnohoročných diskusiách o reforme vzdelávania v NSR študovalo napríklad na konci 60. rokov v gymnáziách len 6 % a na univerzitách len približne 5 % detí robotníkov...«⁸⁾

Spomenutá brožúra obsahuje aj metodologické zdôvodnenie a teoretické zdôvodnenie návrhu nového modelu SVŠ. V kapitole »K metodologickým princípom školskej reformy« sa napríklad hovorí: »Problém človeka, ľudského individua, subjektívneho ľudského činiteľa dnes veľmi vystupuje do popredia, rieši sa v politike, je najvýznamnejším problémom súčasnej filozofie, najmä tzv. filozofickej antropológie, a predstavuje aj najžeravejšiu tematiku súčasného umenia, kultúry. Treba hneď na začiatku zdôrazniť, že záujem o antropologickú problematiku nepramení len z kultovských deformácií socialistických spoločností, dvíha sa z najhlbších zdrojov a poschodí súčasnej ľudskej civilizácie. Problémy človeka, jeho mravnej slobody a zodpovednosti, problémy odcudzovania atď. vyzdvihuje do popredia aj súčasný mohutný rozvoj vedy a techniky, ako aj ľudské a spoločenské dôsledky tohto rozvoja. Preto je humanistická, antropológická či antropocentrická problematika celosvetovou problematikou, je významnou zložkou celkového súčasného myslenia a cítenia, atmosféry dnešnej pohnutej doby...«⁹⁾

Prechod na celkom zjavné pozície existencialistickej filozofie potre-

⁸⁾ Chvostov, V. M.: *Úlohy socialistickej pedagogiky v boji proti buržoáznym teóriám vyučovania a výchovy*. Jednotná škola 6/1972, str. 492—493.

⁹⁾ *Návrh novej koncepcie SVŠ*, Bratislava SPN, 1968, str. 17.

buje autor preto, aby zdôraznil — a to v čase, keď u nás bol už celkom znehodnotený základný princíp socialistickej výchovy — kolektivismus, keď bolo rozbité ČSM a PO a prakticky na žiadnej škole neexistovala už ani len žiacka samospráva, že »škola zameriava svoju pozornosť len na celok (napr. na kolektív v triede) a unikajú jej individuálne potreby vychovávaných«. ¹⁰⁾ Celá naša výchova (na všetkých stupňoch škôl) akosi smeruje, mieri k priemernosti, prostrednosti. Jednota výchovy a vzdelania ústi často do šablóny, uniformity (vo výchovných cieľoch, v obsahu i metódach). ¹¹⁾

Z toho pre autora vyplynul záver: »Z toho nevyhnutne postuluje princíp čo najširšej a najpružnejšej diferenciacie vyučovania.« ¹²⁾

A nakoniec postuloval konkrétny návrh modelu SVŠ veľmi podobný americkej strednej škole s diferencovaním žiakov od 2. ročníku do praktickej a akademickej vetvy.

Prečo sme uviedli tento príklad deformácií socialistickej pedagogiky? Nielen preto, že širokej pedagogickej verejnosti a najmä v Čechách nie je známy. Chceme na ňom súčasne ukázať, že keď sa nesprávne názory dôsledne nevyvrátia, neodhalia, môže sa v nich pokračovať znovu aj dnes.

V poslednej dobe prežívame, a to akiste celkom oprávnene, akúsi konjunktúru pojmu vedecko-technická revolúcia. Nechceme vôbec znižovať význam tohoto pojmu, pretože sme si dobre vedomí jeho obrovského významu v súvislosti s vytváraním podmienok a predpokladov pre vybudovanie komunizmu. Plne sa stotožňujeme s názorom, že vedecko-technická revolúcia znamená začiatok novej epochy ľudstva.

Chceme ale upozorniť, a to v súlade s otázkami, ktoré sú predmetom rokovania nášho seminára, že marxistické ponímanie problému vedecko-technickej revolúcie sa rozvíja v ostrom ideologickom boji proti buržoáznym a revizionistickým interpretáciám tohoto pojmu a jeho významu, pretože revizionisti vedecko-technickú revolúciu vydávajú za celospoločenský, komplexný, celosvetový nadtriedny proces, ktorý robí zbytočné akékoľvek iné, a teda aj sociálne revolúcie, pretože automaticky vedie k zmenám vo výrobných a spoločensko-triednych vzťahoch, ako aj v charaktere politickej moci.

Nedávno som čítal v Tribúne č. 14/73 štúdiu s. Dolejšiho, v ktorej presvedčivo objasnil nebezpečie revizionistickej interpretácie pojmu vedecko-technickej revolúcie. Vzhľadom na to, že vo svojom príspevku na tomto seminári o tom nehovoril, dovoľte mi poukázať aj na niektoré argumenty uvádzané v spomenutej štúdii, s ktorými sa plne stotožňujem. ¹³⁾

Rôzne revizionistické prúdy, a to aj v pedagogike, sa usilujú postaviť alebo zahmlieť veci tak, akoby rozhodujúcou a pretváracou silou súdobého pokrokového dejinného vývinu bol nie triedny boj a sociálna revolúcia, socialistický spoločenský poriadok a svetová socialistická sústava, ale akýsi »samopohyb« v technike a vo svete vedy, rozvoj človeka a jeho síl, ktoré sa stávajú »kardinálnou« otázkou epochy vedecko-technickej revo-

¹⁰⁾ Tamtiež.

¹¹⁾ Tamtiež.

¹²⁾ Tamtiež.

¹³⁾ Viď podrobnejšie v štúdii A. Dolejši: *Proti revizionismu ve výkladu vědeckotechnické revoluce a socialismu*, Tribuna 14/1973.

lúcie. Marxove a Leninove materialistické poňatie dejín, vyzdvihujúce triedny boj a sociálne revolúcie ako hlavné hybné sily vývoja a prostriedok premeny spoločnosti, sa usilujú revizionisti nahradiť technologickým determinizmom a subjektívnym idealizmom. Takéto technokraticko-scientistické a antropologické poňatie vedecko-technickej revolúcie vedie nielen k technologickému determinizmu, ale aj k fetišizácii a absolutizácii úlohy vedy a subjektu v spoločnosti, plodí potom rôzne teórie elít, konvergencie a podobne.

Na to, že tu o týchto otázkach musíme hovoriť, že neide len o nejaké zbytočné »vyvolávanie strašidiel« revizionizmu v pedagogike, uvediem tiež aspoň jeden konkrétny príklad. Budeme sledovať vývin toho istého autora, ktorý napísal v r. 1968 *Návrh novej koncepcie SVŠ*.

Pred nedávnom sa mi dostalo do rúk jeho najnovšia publikácia »Vedeckotechnická revolúcia«, ktorú vydal ústredný výbor Socialistickej akadémie Slovenska v Bratislave v r. 1972.

V úvodnej časti tejto brožúry autor síce akceptoval niektoré myšlienky a argumenty obsiahnuté v rôznych stranických materiáloch a uzneseniach z posledného obdobia a reaguje aj na kritiku niektorých buržoáznych teórií, dotýkajúcich sa pedagogiky. Uvádza, že premeny v oblasti školstva vo svete sú výsledkom *aj* (podčiarknuté R. P.) zmeny spoločenského poriadku (pokiaľ ide o socialistické krajiny), dôsledkom rozpadu koloniálnej sústavy a pod. Ale napokon opiera staré tvrdenia a vari ešte viac zdôrazňuje »kardinálny« vplyv vedecko-technickej revolúcie ako hlavného motora všetkého pokrokového pohybu v školstve. Autor si kladie v brožúre na str. 22 otázku: »Ktoré zo zmien, vyvolávaných v oblasti školstva súčasnou vedecko-technickou revolúciou, možno pripísať celkom alebo prevažne (podčiarknuté R. P.) na vrub novej, nastupujúcej výrobnnej techniky, automatizácie?«¹⁴⁾ A odpoveď znie: »1. Automatizácia so zdôrazňovaním vyššej kvalifikácie smeruje predovšetkým k rozšíreniu celkového rozsahu sústavnej školskej výchovy a vzdelávania, čiže dĺžky školovania. Priemyslová mechanizácia pred 100 rokmi vynútila si zaviesť všeobecnú povinnú dochádzku do základnej školy. Automatizácia rozširuje dnes ďalej povinnú dochádzku do základnej školy (zo 4—6 rokov na začiatku tohto storočia na 7—10 rokov v súčasnosti) a nastrojuje už nezadržateľne problém povinnej, čiže všeobecnej dochádzky aj do strednej školy. Všeobecná dochádzka do strednej školy stáva sa v druhej polovici 20. storočia práve takou naliehavou a samozrejmovou požiadavkou, akou bola v druhej polovici minulého storočia požiadavka všeobecnej dochádzky do školy základnej, elementárnej.«

»Vo vyspelejších krajinách dochádza už teraz z posledného ročníka základnej školy 70—90 % všetkého dorastu do ďalšieho sústavného školovania. V najvyspelejších prechádza cez kvalitné typy stredných škôl (končiacich sa skúškou dospelosti a umožňujúcich prechod na vysokú školu) už 50—70 % všetkého dorastu.«¹⁵⁾

¹⁴⁾ Pavlík, Ondrej: *Vedeckotechnická revolúcia a výchova*, Socialistická akadémia Slovenska, Ústredný výbor, Bratislava 1972, str. 22.

¹⁵⁾ Tamtiež, str. 22—23.

Na ďalších stránach autor vysvetľuje, že pod vplyvom vedecko-technickej revolúcie sa mení aj vzťah medzi vzdelávaním všeobecným a odborným a začiatok odbornej prípravy sa presúva na neskorší čas. Tvrdí, že »čoraz väčšiu váhu získava medzi inými strednými školami všeobecnovzdelávacia stredná škola. Práve cez tento typ strednej školy prúdi vo vyspelých krajinách čoraz väčší podiel všetkého mladého dorastu. V ZSSR napríklad prechádza už cez strednú všeobecnovzdelávaciu školu (srednjaja obsčeobrazovatel'naja škola) okolo 60 % všetkých absolventov základnej školy.« »Táto tendencia nie je však spojená len so spoločenským zriadením; že ona súvisí aj so súčasným rozvojom výrobných síl, o tom svedčia podobné trendy aj z vyspelých kapitalistických krajín. V USA sa odborná príprava pre najnáročnejšie profesie robotníckeho charakteru uskutočňuje tiež až po ukončení strednej školy, t. j. až po dvanástich rokoch predchádzajúceho školovania. A takmer všetok mladý dorast (vyše 90 %) prechádza cez vyššiu strednú školu (Senior High School), ktorá i keď poskytuje aj odbornú prípravu, je vo svojej podstate prevážne a predovšetkým školou všeobecnovzdelávacou.«¹⁶⁾

Niektoré tieto nepravdivé tvrdenia možno vyvrátiť citáciou z inej, len o niekoľko týždňov čerstvejšej práce toho istého autora a na jeho príklade možno aj ukázať, aké »artistické« kúsky je človek donútený robiť, keď v oblasti vedy chce pracovať nevedeckými prostriedkami.

V článku »Sovietske školstvo v ústrety vedecko-technickej revolúcie«, uverejnenom v 8. a 9. č. Nového slova t. r., ten istý autor mení nielen štatistické údaje, ale aj podstatu svojich tvrdení: »Pri poskytovaní stredoškolského vzdelania sa Sovietsky zväz dostal na špičku svetového vývoja, predstihol už najvyspelejšiu kapitalistickú krajinu USA, ktorá sa dlho a aj po II. svetovej vojne hrdila týmto primátom.« Skutočnú pravdu o strednej všeobecnovzdelávacej škole v USA uvádza napokon autor v spomenutom článku v ďalšom texte aspoň v zátvorke: »V USA ukončilo v r. 1967 jednotnú vyššiu strednú školu — Senior High School — 72 percent z tých detí, čo začali chodiť v r. 1960 do nižšej strednej školy. Odtedy sa tento ukazovateľ prakticky nezmenil. A treba pritom vziať do úvahy, že z na čná časť absolventov americkej strednej školy nedostáva úplné stredoškolské vzdelanie (podčiarknuté R. P.), nie je pripravená pre eventuálny postup na vysokú školu.« A tak teda fakty uvedené aspoň v zátvorke svedčia, že neboli na mieste ani reči o akomkoľvek primáte USA v oblasti školstva, ani o »nezadržiteľnom« vplyve vedecko-technickej revolúcie na vývin školstva v kapitalistických krajinách.

Tieto príklady sme uviedli na podopretie názoru, že je jednak potrebné sa aj naďalej vracaf k analýze vývinu našej pedagogickej vedy v krízovom období a jednak že máme byť neustále pripravení odhaľovať a vyvracať aj nové nemarxistické antikomunistické idey, ktorými sa revizionizmus bude usilovať prenikať do oblasti pedagogickej vedy dnes a aj v budúcnosti.

---

¹⁶⁾ Tamtiež, str. 26—27.

Keď sme aspoň niektorými faktami chceli dokumentovať, že aj na Slovensku do pedagogiky a celej oblasti školstva prenikli niektoré revizionistické koncepcie a tvrdenia, nechceme tvrdiť, že situácia u nás bola totožná so situáciou a vývinom v ČSR. Vďaka tomu, že zdravé jadro vo vedení strany na Slovensku vystupovalo z pozícií marxizmu-leninizmu a obraňovalo pozície strany proti nastupujúcim pravicovým silám, ako aj vďaka vernosti zásadám marxizmu-leninizmu ministra školstva s. Lúčana, statočným postojom jeho i viacerých iných súdruhov v pedagogických inštitúciách, ktorí podporovali zdravé sily vo vedení strany a rezortu, nepodarilo sa na Slovensku pravicu, aj keď vyvinula v tom smere veľké a dôkladne organizované úsilie, zmocniť sa vedenia rezortu školstva. Dôsledkom tejto skutočnosti na Slovensku bolo napríklad, že z radov pedagógov skutočne len jednotlivci dali sa zneužiť k publikovaniu pravicovo-orientovaných, revizionistických článkov alebo iných publikácií. Aj k deštrukcii socialistického vedomia slovenského učiteľstva došlo len neskôršie a nie do takej hĺbky ako v Čechách, čo priaznivo ovplyvnilo a urýchlilo i proces politickej konsolidácie na školách.

Napriek tomu aj na Slovensku proces dôkladnej, hlbkej analýzy a zhodnotenia vývinu pedagogickej vedy a školstva vôbec ani zďaleka nemôžeme považovať za ukončený. Budeme v ňom aj naďalej pokračovať, pravdaže popri riešení aktuálnych úloh a problémov, ktoré pred pedagogickú vedu vytýčili a vytýčia orgány strany v súvislosti so socialistickou výchovou novej generácie.